UMUMTA'LIM MAKTABLARIDA O'ZBEK TILINI O'QITISHDA ZAMONAVIY AXBOROT TEXNOLOGIYALARIDAN FOYDALANISH METODIKASI

Ozoda Ashirbayevna Kobilova
Toshkent viloyati Yuqori Chirchiq tumani
№28 umumiy o'rta ta'lim maktabining o'zbek tili fani o'qituvchisi

ANNOTATSIYA

Ushbu maqola umumta'lim maktablarida o‘zbek tilini o‘qitishda zamonaviy axborot texnologiyalaridan foydalanish metodikasini o‘rganishga bag‘ishlangan.Maqolada axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining ta'lim jarayonidagi ahamiyati va uning o‘zbek tili o‘qitishdagi o‘rni tahlil qilinadi. Zamonaviy texnologiyalar, xususan, kompyuterlar, interaktiv mobil ilovalar va boshqa raqamli resurslar o‘quvchilarga til o‘rganishni yanada samarali va qiziqarli bo;kishga yordam beradi. Maqolada interaktiv ta'lim vositalari, multimedia materiallari orqali o‘quvchilarning tilni o‘rganishdagi faoliyatini faollashtirish va motivatsiyalarini oshirish usullari tahlil qilinadi. Maqolada keltirilgan metodik tavsiyalar umumta'lim maktablarida o‘zbek tilini o‘qitishda yangi texnologiyalardan maksimal darajada foydalanishga yordam beradi.

Kalit so’zlar: axborot texnologiyala, multimedia, interaktiv, kahoot, blended learning, kooperativ o‘rganish, AKT, interfaol metod, kompetentsiya, flipped classroom.

ABSTRACT

This article is devoted to studying the methodology of using modern information technologies in teaching the Uzbek language in secondary schools. The article analyzes the importance of information and communication technologies in the educational process and its role in teaching the Uzbek language. Modern technologies, in particular, computers, interactive mobile applications and other digital resources, help students make language learning more effective and interesting. The article analyzes methods for activating students' activities in language learning and increasing their motivation through interactive educational tools and multimedia materials. The methodological recommendations presented in the article help to maximize the use of new technologies in teaching the Uzbek language in secondary schools.

Keywords: information technology, multimedia, interactive, kahoot, blended learning, cooperative learning, ICT, interactive method, competence, flipped classroom.

KIRISH

Zamonaviy axborot texnologiyalarining ta'lim sohasidagi roli har o'tgan yil sayin ortib bormoqda. Maktab o'quvchilarining o'zlashtirish jarayonida axborot texnologiyalarini qo'llash nafaqat o'qitish samaradorligini oshiradi, balki o'quvchilarni zamonaviy texnologiyalarni samarali qo'llay olishga ham tayyorlaydi. Bu esa, o'z navbatida, ularning hayotiy kompetentsiyalarini shakllantirishga xizmat qiladi. O'zbek tili kabi muhim faning o'qitilishida zamonaviy axborot texnologiyalarining integratsiyasi, tilni o'rganish jarayonini yanada interaktiv va samarali qiladi. Ma’lumki, har qanday pedagogik texnologiya ta’limni rivojlantiruvchi yangi tamoyillarga asoslanishi, barkamol shaxsni shakllantirishga yo’naltirilishi lozim. Bugungi kunda o’zbek tili o’qitishda innovatsion texnologiyalar va axborot texnologiyalarining qo’llanilishi ta’lim oluvchilarni o’quv jarayoniga faol jalb etish imkonini bermoqda. Yuqorida aytib o’tilgan vazifalardan ko’rinib turibdiki, ta’lim muassasalarida kompyuter texnologiyalari va axborot-kommunikasiya vositalaridan foydalangan holda ta’lim jarayonini tashkil qilish ta’lim samaradorligiga ijobiy ta’sir ko’rsatadi.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODOLOGIYA

Bugungi kun talabi ta`limni sifat o’zgarishlariga olib keluvchi yangicha yondashuvlarni izlashga undamoqda va uni o’rganishdagi yondashuvlar (metodlar) ham o’zgarmoqda. Ta`limda yangi bilimlarni amalda qo’llash natijasi innovatsiyalarga asoslangan yangi ta`lim yaratilishiga olib kelmoqda. Shu o’rinda **axborot texnologiyalarining ta'lim sohasidagi o'rni haqida aytib o’tsak. Bu a**xborot texnologiyalari ta'lim tizimida turli shakllarda qo'llaniladi. Bular orasida kompyuterlar, elektron ta'lim platformalari, interaktiv doskalar, mobil ilovalar va boshqa raqamli vositalar mavjud. Ushbu texnologiyalar o'quvchilarni faqatgina ma'lumot olish jarayonida emas, balki mustahkamlash va tahlil qilishda ham qo'llaniladi. O'qituvchilar uchun esa bu texnologiyalar o'qitish jarayonini yanada qiziqarli, samarali va individual holga keltirish imkoniyatini beradi.[1] Masalan: **O'zbek tilini o'qitishda axborot texnologiyalarini qo'llash**, o'quvchilarga yangi imkoniyatlar yaratadi. Masalan, interaktiv doskalar yordamida o'quvchilarning o'zlashtirishi qiyin bo'lgan mavzularni ko'rgazmali tarzda tushuntirish mumkin. Bunday usullar o'quvchilarning diqqatini jalb qilishga yordam beradi va materialni yaxshiroq tushunishga yordam beradi.

Umumta'lim maktablarida o'zbek tilini o'qitishda zamonaviy axborot texnologiyalaridan foydalanishda qyuidagilarni aytib o’tsak bo’ladi. **Masalan:**

1. **Interaktiv doskalar va multimediali materiallar** - Interaktiv doskalar va multimediali materiallar (videolar, slaydlar, diagrammalar) yordamida o'qitish jarayonini yanada samarali qilish mumkin. O'quvchilar uchun turli interaktiv o'yinlar, viktorinalar va masalalar tuzish orqali, tilni o'rganish jarayonini qiziqarli va osonlashtirish mumkin.[2] Misol uchun, "Quizlet" yoki "Kahoot" kabi dasturlar yordamida o'quvchilarni tilni o'rganish jarayonida qiziqarli testlar orqali baholash mumkin.

2. Elektron darsliklar va online resurslar - O'zbek tili bo'yicha elektron darsliklar va onlayn resurslar o'quvchilarga mustaqil o'rganish imkoniyatlarini yaratadi. O'quvchilar internetdan foydalanib, turli tillar bo'yicha videolarni tomosha qilib, ularning tilni o'rganishdagi qiyinchiliklarini bartaraf etishi mumkin. Online platformalar yordamida, o'quvchilar o'zbek tilini o'rganishni interaktiv tarzda davom ettirishlari mumkin.

3. Mobil Ilovalar - Mobil telefonlar va ilovalar ta'lim jarayonini yangi darajaga olib chiqadi. O'zbek tilini o'qitishda maxsus ishlab chiqilgan mobil ilovalar orqali o'quvchilar lug'at boyligini oshirishi, grammatika mashqlarini bajarishi va tilni praktika orqali o'rganishi mumkin. Masalan, "o'zbek tili" ilovasi orqali o'quvchilar o'zbek tilidagi asosiy qoidalarni, so'zlarni va iboralarni o'rganishlari mumkin. Bunga qo'shimcha,zamonaviy axborot texnologiyalarini o'qitish jarayoniga joriy qilishda bir nechta metodik yondashuvlar ham bor. Ulardan ba'zilarini aytib o'tsak,

1. Interfaol metodlar - Axborot texnologiyalaridan foydalanishda interfaol metodlardan, masalan, "**blended learning**" (aralash ta'lim), "**flipped classroom**" (aylantirilgan dars) kabi yondashuvlardan foydalanish samarali. Bu metodlar o'quvchilarga darsni nafaqat o'quvchini tinglash, balki aktiv ravishda o'rganish imkonini beradi. Masalan, darsdan oldin o'quvchilarga o'zbek tilidagi video yoki audio materiallar yuborilib, dars davomida shu materiallar asosida muhokama va tahlil olib boriladi.

2. Kooperativ o'rganish - O'quvchilarni guruhlarga bo'lib, interaktiv materiallar asosida birgalikda ish olib borish imkoniyatini yaratish muhim. Bunday usul o'quvchilarga bir-biridan o'rganish, tajriba almashish va tilni o'zaro mashqlar orqali chuqurroq o'rganishga yordam beradi.

3. O'yin texnologiyalaridan foydalanish - O'quvchilarga o'zbek tilidagi grammatika va imlo qoidalarini o'rganishda o'yinlar va simulyatsiyalar yordamida mashqlar bajarishga imkon yaratish. Bu o'quvchilarning tilga bo'lgan qiziqishini oshiradi va ular darsni ko'proq zavq bilan o'rganadilar.

Aslida o'zi elektron pedagogikaning asosiy maqsadi zamonaviy AKT muhitida o'qitish ta'lim jarayonini samarali tashkil etishdir.

Elektron pedagogikaning predmeti pedagogik tizim hisoblanadi. Pedagogik tizim quyidagi komponentlarni o’z ichiga oladi: o’qituvchi, o’quvchi, ta’limning maqsad va vazifalari, o’qitish mazmuni, o’qitish shakl, usul va vositalari. Zamonaviy AKT ushbu komponentlarga o’z hissasini qo’shib kelmoqda. Bularni dars jarayoniga qo’llashda o'qituvchilarning roli va tayyorligi - Zamonaviy texnologiyalarni samarali qo'llash o'qituvchilarning bilimlari va ko'nikmalariga bog'liq. Ta’limda zamonaviy axborot texnologiyalarining joriy etilishi pedagogni o’quv jarayonida ta’lim vositalari asosida faoliyat doirasining cheklanishiga emas, balki uning vazifalari va rolining o’zgarishiga, pedagogik faoliyatning mukammallashuviga olib keladi.[3]

Endi pedagog:

- o’quv kurslari dizayneri-yaratuvchisi;
- o’qitish metodlari bo’yicha maslahatchi;
- kompyuter- o’quv kurslarini interaktiv taqdim etish bo’yicha mutaxassis;
- ta’lim natijalarini nazorat qilish usullari bo’yicha mutaxassis bo’lishi talab etiladi.

Pedagoglar kompyuter texnologiyalaridan foydalanish ko’nikmasiga ega bo’lish bilan birga, yangi o’quv materiallarini tushuntirishda kompyuterning namoyish imkoniyatlaridan foydalana olishi, internet, o’rgatuvchi va nazorat qiluvchi dasturiy mahsulotlar asosida darslarni tashkil etishi, darsga metodik va didaktik materiallarni tayyorlashi, qo’shimcha axborotlarni topishi hamda kompyuter texnologiyalari asosida o’quv jarayonini tashkil etishlari zarur. Bu jarayonda o’quv elektron vositalari kontseptual tamoyillar asosida yaratiladi.[4] Bular:

1. Maqsadga yo’naltirilganlik tamoyili.
2. Integratsiya tamoyili.
3. To’laqonlilik tamoyili.
4. Yaxlitlik tamoyili.
5. Ochiqlik tamoyili.

XULOSA

Xulosa qilib aytganda,zamonaviy axborot texnologiyalarining ta'lim tizimida olib borilishi o'zbek tilini o'qitishda o'qituvchilarga yangi metodik imkoniyatlar yaratadi. Bu jarayon o'quvchilarning bilimlarini yanada samarali tarzda mustahkamlash, ularni til o'rganishning innovatsion usullari bilan tanishtirishga imkon beradi. O'qituvchilarning texnologiyalarga oid bilimlarini oshirish va o'quvchilarni ilg'or resurslar bilan tanishtirish orqali o'qitish samaradorligini oshirish mumkin. Maqolada keltirilgan fikrlar zamonaviy texnologiyalardan samarali foydalanishning o'zbek tilini o'qitishda qanday yutuqlarga olib kelishi haqida umumiy tushuncha beradi.

O'qituvchilar uchun bu texnologiyalarni qo'llashning oson va samarali usullarini ishlab chiqish, o'quvchilarni bugungi kunda zarur bo'lgan ko'nikmalar bilan ta'minlashda muhim rol o'ynaydi.

REFERENCES

1. Karimov R. *“O‘zbek tili o‘qitish jarayonida interaktiv texnologiyalarning o‘rni”*. Journal of Pedagogical Sciences, 2021 yil. 2(3), 45-55.
2. Shodiev T. *“Axborot texnologiyalarining ta'limda qo‘llanilishi” Teoriya va amaliy yondashuvlar”*. Journal of Information Technologies in Education, 2020 yil. 4(1), 12-20.
3. Begimqulov U.Sh. “Pedagogik ta‘limda zamonaviy axborot texnologiyalarini joriy etishning ilmiy-nazariy asoslari”. – T.: Fan, 2007. – 159 b.
4. Adilova S. O’zbek tilini o’qitishda kompyuter texnologiyalaridan foydalanish. –T.: TDPU, 2006. - 96.
5. Joldasov I.S. Talabalarda amaliy kompetensiyani shakllantirishning axborot-loyiha texnologiyalari// Муғаллим ҳәм үзликсиз билимлендириў Илимий-методикалық журнал. – 2024. – № 3/3. – Б. 767-771.
6. Joldasov I.S. Methodology for the formation of professional competence of future teachers // Western European Journal of Modern Experiments and Scientific Methods. Volume 2, Issue 4, 2024..
7. Joldasov I.S. Tasks Implemented in Professional Schools to Send Students to Professions // International Interdisciplinary Research Journal:Vol 2. Issue 2. 2023.
8. Joldasov I.S. “Elektron ta’lim muhitida ta’lim oluvchilarning mustaqil ishlarini tashkil etish imkoniyatlari” // Муғаллим ҳәм үзликсиз билимлендириў Илимий-методикалық журнал. – 2024. – № 5/3. – Б. 129-134